

“O‘ZBEKISTON TARIXI” FANINI O‘QITISHDA O‘QITUVCHIINING SHAXSIY SIFATLARI VA KASBIY KOMPETENTLIGIGA QO‘YILGAN TALABLAR

Teshayev Azizbek To‘ynor o‘g‘li

Buxoro davlat universiteti

Boshlang‘ich ta‘lim metodikasi kafedrasida doktoranti

a.t.teshayev@buxdu.uz

Annotatsiya:Maqolada “O‘zbekiston tarixi” fanini o‘qitishning bugungi kundagi dolzarbligi, mazkur fandan dars beradigan o‘qituvchilarga qo‘yilgan pedagogic, psixologik talablar va kasbiy bilimdonlik, kompetentlik darajasi, fanni o‘qitishdagi pedagogic mahorati, zamonaviy ta‘lim metodlaridan foydalana olish qobiliyati, o‘qituvchining shaxsiy va kasbiy sifatlarining ahamiyati, unga qo‘yilgan talablar haqida ilmiy ma‘lumotlar bayon etilgan va tavsiyalar keltirilgan.

Kalit so‘zlar:o‘qituvchi, shaxsiy-kasbiy sifat, kompetentlik, mahurat, qobiliyat, pedagogika, metodika motivatsiya, strategiya, texnologiya.

Абстрактный:В статье рассмотрена актуальность преподавания предмета «История Узбекистана» на сегодняшний день, педагогические, психологические требования и профессиональные знания учителей, преподающих этот предмет, уровень компетентности, педагогического мастерства в преподавании предмета, умение использовать современные методы обучения. способности, значение личных и профессиональных качеств учителя, даны научные сведения о требованиях, предъявляемых к нему, и рекомендации.

Ключевые слова:педагог, личностно-профессиональные качества, компетентность, умение, способности, педагогика, методология, мотивация, стратегия, технология.

Abstract:In the article, the relevance of teaching the subject "History of Uzbekistan" today, the pedagogical, psychological requirements and professional knowledge of teachers teaching this subject, the level of competence, pedagogical skills in teaching the subject, the ability to use modern educational methods ability, the importance of the teacher's personal and professional qualities, scientific information about the requirements imposed on him, and recommendations are given.

Key words:teacher, personal-professional quality, competence, skill, ability, pedagogy, methodology, motivation, strategy, technology.

"O‘zbekiston tarixi" fanidan dars beradigan o‘qituvchi avvalo yuqori darajadagi shaxsiy sifatlariga ega, o‘quvchilar bilan o‘zaro muloqotga kirisha oladigan, sabrli va e‘tiborli, mehnatsevar, bilimli, va tashabbuskor, izlanuvchan, tarixiy bilimlarni puxta o‘zlashtirgan, ma‘suliyatli shaxs bo‘lishi shart.

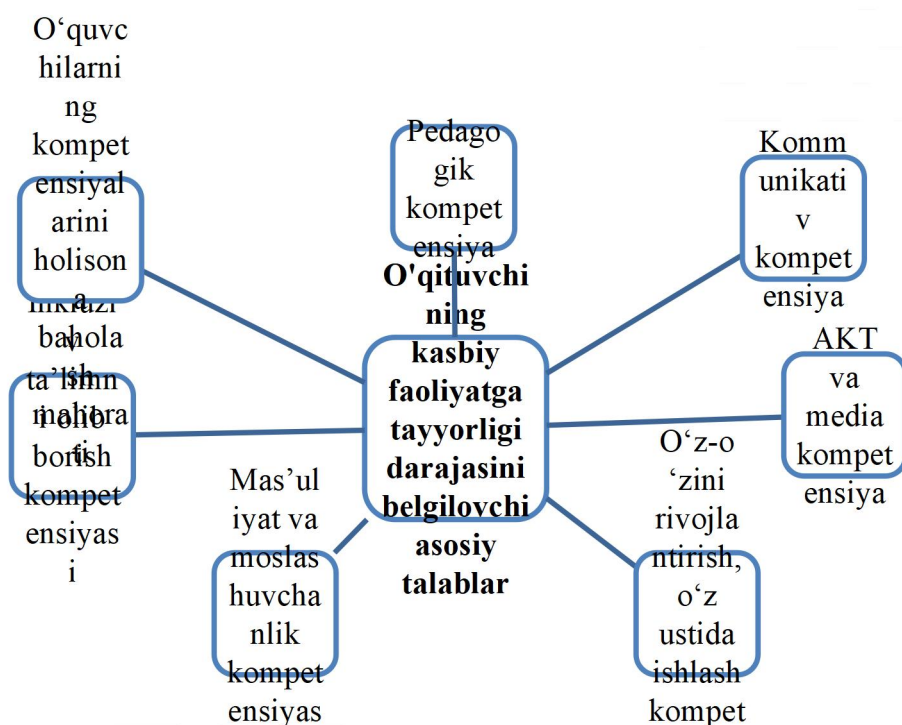
Shu bilan birga o‘qituvchi mazkur fanning nazariyasi, amaliyoti va muammolarini, fanning maqsadi, ma‘naviy-ma‘rifiy talablarini bilishi, fan doirasida ilmiy tadqiqotlarga qiziqishi, ta‘lim jarayoni muvaffaqiyatini ta‘minlash uchun sifatli va to‘g‘ri ma‘lumotlarga ega bo‘lishi kerak. O‘qituvchi tarix fanidan mavzularni avvalo o‘zi yaxshi bilishi va ta‘lim materiallariga asosli ravishda ularni to‘g‘ri tahlil qilish ko‘nikmasiga ega bo‘lishi kerak. Bundan tashqari, o‘qituvchining tashabbuskorlik, ishonchlilik va mehnatsevarlik kabi sifatleri ta‘lim oluvchilar uchun ibrat va namuna bo‘lishini unutmazlik zarur.

Ma‘lumki, bugungi ta‘limning xalqarolashuvi jarayoni o‘zida kelayotgan yosh avlodni zamonaviy jamiyat talablarini o‘zida aks ettiruvchi ijtimoiy buyurtma asosida hayotga tayyorlash, milliy qadriyatlarini o‘z mazmuniga singdirgan, bilimlarga asoslangan jamiyat mezonlariga javob beradigan malakali mutaxassis kadrlarni yetkazib berish vazifalarini sifatli amalga oshirishdan iborat.

Aynan milliy ta‘lum dasturlarida belgilangan ta‘lim va tarbiya jarayonida yoshlar ajdodlar

tomonidan to‘plangan bilim, odob, urf-odat, madaniyat va mehnat ko‘nikmalarini o‘zlashtirishi, hayotiy tajriba asosida jamiyatda o‘zining munosib o‘rnini egallashi, salohiyati va dunyoqarashining shakllanishida pedagog shaxsi, uning kasbiy mahorati muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bilan birga, talaba yoshlarda davr talabidan kelib chiquvchi yangi g‘oyalarni yaratish, yuzaga keladigan muammolarni oldindan ko‘ra bilish va unga yechim topish uchun zarur bo‘ladigan sifatlarni shakllantirish har bir pedagog faoliyatiga qo‘yilgan ustuvor vazifa hisoblanadi. Ushbu dolzarblikdan kelib chiqib, bugungi kun o‘qituvchisi davrga moslashish, hayot bilan hamnafas qadam tashlash, o‘zini uzluksiz rivojlantirib borish, ta‘lim va tarbiya berishda yangi g‘oyalarni qabul qilishga tayyor, ehtiyojlarga asoslangan jamiyatda o‘zgarib boruvchi mehnat va hayot sharoitlariga muvofiq ravishda ijodkorlik ko‘nikmalarini puxta egallagan bunyodkor shaxs sifatida o‘zini namoyon eta olishi shart.

Tarix fani o‘qituvchisi ham yuqorida e‘tirof etilgan kasbiy va shaxsiy sifatlarni o‘zida mujassam ettirgan holda o‘z kasbiy faoliyatiga tayyorligining zarur va yetarli darajasini ta‘minlaydigan bir qator asosiy talablarni bilishi va ularning mazmunini anglagan bo‘lishi lozim (1-rasmga qarang).

1-rasm. O'qituvchining kasbiy faoliyat darajasini belgilovchi asosiy talablar

Tarix fanini o‘qitishda o‘qituvchining shaxsiy sifatlari va kasbiy kompetentligiga qo‘yilgan ushbu talab va kompetensiyalar, o‘ziga xos pedagogik, psixologik, akmeologik, ijtimoiylik kabi mezonlarga asoslanib, takomillashtirilib boriladi va o‘quv jarayonining muvaffaqiyatli va samarali bo‘lishini ta‘minlashni kafolatlaydi (1-jadvalga qarang).

1-jadval.

Tarix fani o‘qituvchilari kasbiy kompetentligining mezonlari

Kasbiy kompetentlik	Kompetentlik mezonlari
Pedagogik kompetentlik	O‘quvchilarning jismoniy, ijtimoiy va intellektual rivojlanish qonuniyatlarini bilishi va ushbu qonuniyatlardan kelib chiqib o‘quvchilarning ta‘lim olish sifatini oshirishga qaratilgan turli strategiya, texnologiya va metodlardan foydalana olishi; O‘quvchilarning qobiliyatlaridan kelib chiqqan holda ularning

	<p>ta'limiy extiyojlarini qondirishda ta'lim berishning differensiallashgan yondashuvlaridan foydalana olishi;</p> <p>Ta'lim mazmuni va strategiyalarini tushunishini namoyish qila olishi;</p> <p>DTS, o'quv dasturlari va baholash me'zonlarini inobatga olgan holda dars rejalarini tuza olishi va ularni amalga oshira olishi;</p> <p>O'quvchilarda kechadigan kognitiv jarayonlarni yaxshi bilishi;</p> <p>Ta'lim oldidagi dolzarb maqsadlarni qo'ya olishi va ularni amalga oshirishning samarali vazifalarini belgilay olishi;</p> <p>Turli ta'lim yondashuvlari, strategiyalari, texnologiya va metodlarini tushunishi va farqlay olishi;</p> <p>O'quvchilarda ijodiy fikrlash, muammolarni hal eta olish va bilimlarini rivojlantirishga qaratilgan turli ta'lim yondashuvlari, strategiyalari, texnologiya va metodlaridan foydalana olishi;</p> <p>Ota-onalarni ta'lim jarayoniga jalb etishning turli strategiyalarini bilishi;</p> <p>Sinfni boshqarish va o'quvchilar o'rtasida turli tadbirlarni tashkil eta olishi;</p> <p>Fan yo'nalishlari bo'yicha o'qitishning joriy qilingan texnik-didaktik vositalarini bilishi;</p> <p>O'quv xonalari, fan kabinetlarining namunaviy jihozlanish normativlarini bilishi va ulardan samarali foydalana olishi;</p> <p>Tegishli jihoz, vosita va didaktik materiallardan foydalangan holda o'quv mashg'ulotlarini mahorat bilan o'tkazish.</p>
<p>Kommunikativ kompetentlik</p>	<p>O'quvchilarning sinfdagi faoliyatini qo'llab-quvvatlashda verbal va noverbal usullardan foydalanish: fikrini bildirish, tuzatishlar kiritish, olqishlash, savollar berish;</p> <p>Boshqalar fikrini hurmat qilishni namoyish eta olishi;</p> <p>Boshqalar fikriga ta'sir etuvchi (ishontira olish, to'g'rilash, fikrni qarama-qarish qo'yish) muloqot manerallarini tanlay olishi;</p> <p>O'zaro munosabatlarni o'rnatishga qaratilgan (qo'llab-quvvatlash, konstruktiv, ruxlantiruvchi) muloqot manerallarini tanlay olishi;</p> <p>Ta'lim jarayoni sifatini oshirish va o'quvchilarning o'quv extiyojlarini qondirish maqsadida o'z hamkasblari bilan AKTning turli vositalari yordamida aloqa o'rnatish va hamkorlik qilishi;</p> <p>Ta'lim sifatini oshirish maqsadida global tarmoqdagi o'qituvchilarning turli pedagogik hamjamiyatlarida ishtirok etishi;</p> <p>Ota-onalar bilan o'za'ro hurmat asosiga qurilgan munosabatlarni o'rnatish;</p> <p>Boshqalarning huquqlari va hissiyotlarini hurmat qilishga qaratilgan muloqot manerallarini tanlay olish.</p>
<p>AKT va media kompetentlik</p>	<p>AKTdan foydalangan holda o'quvchilarning ta'lim olish imkoniyatlarini kengaytirishga qaratilgan ta'lim strategiyalarini tanlay olish va ulardan foydalanish;</p> <p>Ta'lim jarayonida AKTdan havfsiz, mas'uliyatli va ahloqiy normalarga rioya etgan holda foydalanishni namoyish eta olishi;</p> <p>Ta'lim mazmuniga mos bo'lgan AKTni ta'lim jarayoniga integratsiya qilishning turli samarali ta'lim strategiya va yondashuvlaridan foydalana olishi;</p> <p>Ommaviy axborot vositalaridagi media kontentni tushunishi, media</p>

	<p>savodxonlik elementlarini o'zida mujassam etgan holda ularni o'quvchilarda shakllantirish metodikasiga ega bo'lishi;</p> <p>Turli xil shakllarda va vositalar orqali axborotlarni tahlil etish, baholash, boshqarish va yangi ma'lumotlarni yaratishi.</p>
O'z-o'zini rivojlantirish, o'z ustida ishlash kompetentlik	<p>O'qituvchilarga qo'yilgan talablar va umumta'lim fanlarining DTSlari talablaridan kelib chiqib o'z kasbiy mahoratini oshirish rejasini tuza olishi;</p> <p>Kasbiy rivojlanishiga oid manbalarni aniqlay olishi, o'zining va maktab ehtiyojlaridan kelib chiqib kasbiy malakasini oshirish bo'yicha o'quvlarni tanlay olishi va ularda ishtirok etish;</p> <p>O'z kasbiy bilim va mahoratini oshirishda hamda pedagogik amaliyotini takomillashtirishda kollegial forumlardagi muhokamalarda ishtirok etish.</p>
Mas'uliyat va moslashuvchanlik kompetentlik	<p>Ta'lim jarayonida yuz berayotgan turli o'zgarishlarga va yangilanish jarayonlariga tez va oson moslasha olishi;</p> <p>Ta'limdagi yangi yondashuv va strategiyalarni qabul qila olishi, ularni egallashi va o'z kasbiy amaliyotiga joriy eta olishi;</p> <p>Turli hil yangi rollar, vazifalar va mas'uliyatlarni qabul qila olishi;</p> <p>O'ziga, ish o'rnida va hamjamiyat miqyosida mas'uliyatli bo'lishi;</p> <p>O'ziga va boshqalarga nisbatan yuqori marra va standartlarni belgilash va ularga erishish.</p>
Inkluziv ta'limni olib borish kompetentlik	<p>Imkoniyati cheklangan o'quvchilarni ta'lim jarayoniga jalb qilishga oid qonun hujjatlarini bilishi va ularni ta'lim olishlarida qo'llab-quvvatlashning turli strategiyalarini bilishi;</p> <p>Imkoniyati cheklangan o'quvchilarni ta'lim jarayoniga jalb etishga qaratilgan tadbirlarni ishlab chiqish va joriy eta olish;</p> <p>Tarbiyasi og'ir o'quvchilar bilan ishlashda yuzaga keladigan muammolarni samarali xal eta olishi.</p>
O'quvchilarning kompetensiyalarini holisona baholash mahorati	<p>O'quvchilar bilimlari va kompetensiyalarini baholashning turli strategiyalaridan, ya'ni rasmiy va norasmiy, diagnostik va umumiy yondashuvga asoslangan baholash usullaridan foydalana olishi;</p> <p>O'quvchilarning o'quv faoliyatini, bilim va kompetensiyalarini baholashga qaratilgan turli usul va vositalarni tanlay olishi;</p> <p>Baholashni ta'lim jarayonining ajralmas qismi sifatida tan olishi, u orqali o'quvchilar bilan teskari aloqani o'rnatish;</p> <p>O'quvchilar o'zini baholashi, o'quvchilar boshqa o'quvchilarni baholashi va o'qituvchi tomonidan baholash yondashuvlaridan keng foydalanishi;</p> <p>O'quvchilarning kompetensiyalarini baholash natijalarini tahlil qilish va ushbu tahlillar asosida pedagogik amaliyotga o'zgartirishlar kiritish va o'zining pedagogik faoliyatidagi keyingi qadamlarni belgilashi;</p> <p>Ota-onalarni o'quvchilarning o'zlashtirishini ko'rsatuvchi baholash natijalari bilan o'z vaqtida tanishtirib borish.</p>

Yuqoridagi kasbiy kompetentlik talablari mazmunidagi o'ziga xoslikka asoslangan mezonlar har tomonlama ta'limdagi zamonaviylik va innovativlik, ta'limdagi xalqarolashuv, milliy dastur tamoyillariga asoslanib belgilab berilgan ko'rsatgich darajalari hisoblanadi.

O'zbekiston tarixi fanini o'qitishda interaktiv usullar, mantiqiy munozaralar va o'quvchilarning fanga bo'lgan qiziqishini oshirishda turli noan'anaviy texnologiyalardan foydalanish, munozara

darslari, mediata'lim vositalarni keng qo'llash orqali ta'lim oluvchilarning bilimlarini oshirishda yuqoridagi kasbiy kompetentlik o'qituvchi uchun juda zarur hisoblanadi.

Tarixiy matnlar va manbalardan qadimgi yozuvlar, ilmiy maqolalar va tadqiqotlar foydalanish, o'quvchilarga tarixiy voqealarni tushunishda yordam beradi. Bu manbalarni qo'llab-quvvatlash, tarixiy ko'nikmalar va tushunchalarni kengaytirishda juda muhimdir. O'qituvchining sabr, bilim va fe'lni birlashtiradigan kuchli sifatlarga ega bo'lishi kerak. Tarixi fanini o'qituvchilar o'quvchilarga ilhom beradigan, ularni ilg'or qilib chiqadigan va fikr-mulohazalarni rivojlantiradigan insonlardir. O'zbekiston tarixini o'rgatish, vaqt o'tishi bilan to'qilgan boy madaniy gobe'ning qiziqarli hikoyasini baham ko'rishga o'xshaydi. Bu o'quvchilarga o'z ildizlari bilan bog'lanishga, o'tmishdagi voqealar bugungi kunni qanday shakllantirishini tushunishga va O'zbekistonning rang-barang merosini qadrlashiga yordam beradi. O'zbekistonning murakkab tarixi bo'ylab sayohat qilish, shu bilan birga o'qituvchilarga qiziqish uyg'otish, tanqidiy fikrlashni rag'batlantirish va o'quvchilarda milliy g'urur tuyg'usini tarbiyalash imkoniyatini beradi.[1]

O'zbekiston tarixi fanidan pedagogik mahorat va metodika O'zbekiston tarixiga qaratilgan fandır. Bu fan o'quvchilarga o'z mamlakatining boy madaniy merosi va tarixiy o'tmishini tushunishga yordam berishi bilan ahamiyatlidir. O'zbekiston tarixini o'rganish o'quvchilarda tanqidiy fikrlash va tahliliy qobiliyatlarni rivojlantirishga yordam beradi. Pedagogik mahorat va metodikaning asosiy jihatlaridan biri talabalarga tarixiy ma'lumotlarni tadqiq qilish va tahlil qilishni o'rgatishdir. Talabalar birlamchi va ikkinchi darajali manbalarni qanday baholashni, shuningdek, tarixiy voqea va shaxslarni tanqidiy baholashni o'rganadilar. Bu ko'nikmalarni rivojlantirish orqali o'quvchilar tarixiy mavzular bo'yicha yaxshi ma'lumotga ega fikr va dalillarni shakllantirishlari mumkin. Qolaversa, O'zbekiston tarixini o'rganish o'quvchilarda milliy o'zlikni anglash va g'urur tuyg'ularini shakllantirishga xizmat qiladi. Ota-bobolarining erishgan yutuqlari va kurashlari bilan tanishish orqali o'quvchilar o'z madaniyati va merosiga chuqurroq munosabatda bo'lishlari mumkin. Bu talabalarga o'z mamlakatlari bilan yanada bog'langanligini his qilishlariga va ularning ildizlari bilan faxrlanishlariga yordam beradi.[2]

Pedagogik mahorat va metodikaning yana bir muhim jihati talabalarga tarixiy voqealarning bugungi kunga ta'sirini o'rgatishdir. Talabalar O'zbekiston tarixini o'rganish orqali o'z mamlakatidagi dolzarb siyosiy, ijtimoiy va iqtisodiy muammolarni yaxshiroq tushunishlari mumkin. Bu talabalarga ongli qarorlar qabul qilish va jamiyatga ijobiy hissa qo'shish imkonini beradi. O'zbekiston tarixini o'rganish o'quvchilarda turli millat vakillariga hamdardlik va tushunishni rivojlantirishga yordam beradi. O'zbekiston tarixini shakllantirgan turli madaniyatlar, an'analar bilan tanishish orqali talabalar boshqalarga nisbatan yanada inklyuziv bag'rikenglik nuqtai nazarini rivojlantirishlari mumkin. Bu jamiyatda birdamlik va hamjihatlikni mustahkamlashga yordam beradi. Pedagogik mahorat va metodika talabalarga tanqidiy fikrlash, tadqiqot yozish kabi muhim akademik ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam beradi.[3]

Tarixiy matnlar va manbalar bilan shug'ullanib, talabalar murakkab ma'lumotlarni tahlil qilish va sharhlashni o'rganadilar. Bu talabalarga boshqa fanlarda muvaffaqiyat qozonishlariga umumiy akademik ko'rsatkichlarini yaxshilashga yordam beradi. Qolaversa, O'zbekiston tarixini o'rganish talabalarni kelgusida ta'lim olishi tegishli sohalarda martaba olish imkoniyatlariga ilhomlantirishi mumkin. Tarix va madaniyatga bo'lgan ishtiyoqni rivojlantirish orqali talabalar ta'lim, tadqiqot yoki muzey kuratorligi kabi sohalarda martaba izlash haqida o'ylashlari mumkin. Bu talabalar uchun o'z jamoalarida ijobiy ta'sir ko'rsatish uchun qiziqarli imkoniyatlarni ochishi mumkin. Qolaversa, "Pedagogik mahorat va metodika" talabalarda muammolarni hal qilish, muloqot qilish jamoada ishlash kabi muhim hayotiy ko'nikmalarni shakllantirishga yordam beradi. Tarixiy mavzular, munozaralar bilan shug'ullanib, talabalar tengdoshlari bilan hamkorlik qilishni, samarali muloqot qilishni ijodiy fikrlashni o'rganadilar. Ushbu ko'nikmalar bugungi tez sur'atlar bilan rivojlanayotgan globallashtirgan dunyoda muvaffaqiyatga erishish uchun zarurdir. Umuman olganda, O'zbekiston tarixini pedagogik mahorat va metodika orqali o'rganish yuqori sinf o'quvchilari uchun qimmatli boyitish tajribasi hisoblanadi. O'quvchilar o'z mamlakatining o'tmishini o'rganish orqali ularning ildizlarini chuqurroq anglash, milliy g'urur tuyg'usini, muhim o'quv va hayotiy ko'nikmalarini shakllantirishlari mumkin.

Ushbu fan talabalarga jamiyatga ijobiy hissa qo'shish uchun jihozlangan, xabardor faol fuqarolar bo'lishga yordam beradi.[4]

O'qituvchilar motivatsiyani oshirish uchun darslarda o'quvchilarni qiziqtiradigan, fikr-mulohazalariga izoh berishi va ularni tarix bo'yicha bilimlarga qiziqtirish usullarini qo'llash muhimdir. O'zbekiston tarixi fanini o'qitishda kasbiy bilim va malakalar, tarixiy ma'lumotlarga erishish, ularni tahlil qilish, tushunishga yordam berishi kerak. O'qituvchilar o'zlarining kasbiy bilim va mahoratlari orqali o'quvchilarga yaxshi tarixiy ta'lim berishlari kerak. Kasbiy rivojlanish, har bir o'qituvchining o'z kasbiy malakalarini rivojlantirish, yangi o'qitish metodlarini o'rganishiga imkon beradi. Bu esa o'quvchilarga sifatli, samarali tarixiy ta'lim berishga yo'l ochadi. Tarix fanini o'rganuvchilar sabrli, fikr-mulohazalarni qo'llay oladigan tarixiy voqealar bilan aloqador hissiyatga ega bo'lishi kerak. O'qituvchilar esa har bir talabni uning kuchli yonlari bo'yicha o'rgatish va rivojlantirishga yondashishlari muhimdir. O'qituvchilar darslarda o'quvchilarga mos keladigan tarixiy materiallarni taqdim etish, ularni o'zlashtirish va tushunish uchun misollar va ko'rsatmalar bilan ta'minlash kerak. Bunday usullar o'quvchilar uchun tarixiy mazmuni o'zlashtirish, tushunishda yordamchi bo'ladi. O'qituvchilar motivatsiyasiga ko'ra, o'quvchilarga qiziqtirish hamda sodda tushunishlar o'qitishda katta o'rinlarga ega bo'ladi. Shunchaki, qiziqish, yaratish, o'rganuvchilarni, o'zlashtiruvchini ilg'or usullar bilan o'qitishning asosiy qismi bo'ladi.[5]

O'zbekiston tarixini o'qitishda o'qituvchilarning malakasini oshirish uchun ta'lim muassasalari madaniy sezgirlik, uzluksiz kasbiy rivojlanish, samarali baholash strategiyalari uzluksiz qayta aloqa mexanizmlarining ahamiyatini ko'zda tutuvchi o'qituvchilarni tayyorlash kompleks dasturini ishlab chiqishni ko'rib chiqishi kerak. O'qituvchilar malakasini oshirish, qo'llab-quvvatlashga sarmoya kiritish orqali maktablar o'qituvchilarga o'quvchilarni O'zbekistonning maftunkor o'tmishi bilan tanishtirishga ilhomlantiradigan yuqori sifatli tarix darslarini taqdim etish imkoniyatini beradi. O'zbekistonning o'tmishini o'quvchilarga chuqurroq anglashni, qadrlashni tarbiyalash. Pedagogik mahorat, fan bilimi, madaniy sezgirlikni oshirish hamda doimiy kasbiy rivojlanish bilan shug'ullanish uchun doimiy fidoyilik kelajak avlod o'quvchilarini ilhomlantiradigan hamda tarbiyalaydigan ta'sirli tarix darslarini yaratish uchun juda muhimdir. Ushbu mukammallik standartlarini qabul qilish nafaqat o'qituvchilarning martaba o'sishiga yordam beradi, balki O'zbekistonning boy tarixiy hikoyasini saqlash va nishonlashga ham hissa qo'shadi. O'qituvchining motivatsiyasi o'quvchilarga o'tkazilgan bo'lishi o'quv jarayonini energiya va o'zga o'rganishga aylanishga olib keladi. O'qituvchi o'quvchilarga ilhom va qiziqiq tufayli mustahkam qanchilik va ehtiyotkorona tajassurlar yaratishga yordam berishi kerak. O'qitish jarayonida, o'qituvchilar samarali va sodda tushunishlarda katta o'rin tutadi. O'qituvchilar o'quv jarayonini tashkil etishda innovatorlarga aylanadi, shunga ko'ra o'quvchilarga o'rganish jarayonini osonlashtirishga intiladi.

Innovatsion texnologiyalar o'qitishning yangiliklarini, o'quv jarayonini kuchaytirishga qaratilgan bo'ladi, bu esa o'qituvchilar o'quvchilar uchun katta foyda keltiradi. Yangi texnologiyalar o'qitishni osonlashtiradi va o'quvchi qiziqishini oshiradi. Masalan, interaktiv darsliklar, onlayn ma'lumotlar o'quvchi o'rganish va tushunishini kuchaytirishga yordam beradi. O'qituvchilar innovatsion texnologiyalardan foydalangan holda o'quvchilarni qiziqishlarini olishda yordam berishi kerak. O'qituvchilar o'quvchilarga muvofiq birinchi darajada bo'lishi kerak. Shu bilan birga, o'qituvchilar o'quvchilarni o'rganish va yangi ma'lumotlarni qabul qilishda yetarli hamda aniqlik bilan ishlovchi bo'lishi kerak. Usta oshpaz lazzatlarni muvozanatlashni bilganidek, o'qituvchilar darsda tarixni jonlantirish uchun samarali o'qitish strategiyalarini qo'llashlari kerak. Qiziqarli hikoyalar, interfaol tadbirlar, o'ylandiruvchi munozaralar tarix saboqlarini muloyimlikdan buyukga aylantirishi mumkin. Tarixni o'qitishda texnologiyani qo'shish o'qituvchilar o'rganish tajribasini oshirish va O'zbekiston tarixini yanada qulayroq va qiziqarli qilish uchun raqamli vositalar, virtual resurslar va multimedia platformalaridan foydalanishlari kerak. O'quvchilarning qiziqtirishida foydalanish o'qituvchilar uchun juda katta imkoniyat yaratadi. O'qituvchilar o'quvchilarning qiziqtirishlari orqali o'zlashtirish va o'rganish jarayonini kuchaytirishadi.[6]

Zamonaviy ta'lim tizimida o'qituvchilarning kasbiy malakasiga bo'lgan talab hal qiluvchi ahamiyatga ega. O'quvchilarning ongini shakllantirish, ularning o'sishi va rivojlanishida o'qituvchilarning o'rni katta. Shuning uchun o'qituvchilar talabalarni samarali jalb qilish, o'qitish uchun ma'lum darajadagi tajriba va ko'nikmalarga ega bo'lishlari juda muhimdir. O'qituvchilar o'zlari o'qitadigan fanlarni yaxshi tushunishlari kerak. Ular mazmun va o'quv dasturini yaxshi bilishi hamda murakkab tushunchalarni o'quvchilarga samarali yetkaza olishi kerak. Bu doimiy kasbiy rivojlanish hamda ta'lim sohasidagi so'nggi tadqiqotlar va tendentsiyalardan xabardor bo'lishni talab qiladi. O'qituvchilar sinfni boshqarish ko'nikmalariga ega bo'lishlari kerak. Ular o'quvchilar o'zlarini xavfsiz his qiladigan va o'rganishga rag'batlantiradigan ijobiy va samarali ta'lim muhitini yaratishi kerak. Bunga aniq taxminlarni belgilash, chegaralarni belgilash hamda xatti-harakatlar bilan bog'liq muammolarni samarali hal qilish kiradi. O'qituvchining kasbiy kompetentsiyasining yana bir muhim jihati - ularning ta'limni farqlash qobiliyatidir. O'qituvchilar o'quvchilarning o'qitish usullari va strategiyalarini moslashtirib, ularning turli xil ta'lim ehtiyojlarini qondira olishlari kerak. Bunga qiyin o'quvchilarga qo'shimcha yordam berish va ilg'or o'quvchilar uchun qiyin vazifalar kiradi.

O'qituvchilar talabalarning o'rganishini samarali baholashlari kerak. Ular o'quvchilarning muvaffaqiyatini o'lchash va yaxshilash yo'nalishlarini aniqlash uchun turli baholash vositalari hamda usullaridan foydalanishlari kerak. Bu talabalarga konstruktiv fikr-mulohazalarni bildirish va o'quv qarorlarini qabul qilish uchun ma'lumotlardan foydalanishni o'z ichiga oladi. Ushbu ko'nikmalarga qo'shimcha ravishda, o'qituvchilar kuchli shaxslararo ko'nikmalarga ega bo'lishi kerak. Ular o'quvchilar, ota-onalar va hamkasblar bilan ijobiy munosabatlar o'rnatishlari kerak. Bunga hamdardlik, yaqinlashish va boshqalarning ehtiyojlari hamda tashvishlariga javob berish kiradi. Bundan tashqari, o'qituvchilar o'z ish faoliyatini baholashga va boshqalarning fikr-mulohazalarini izlashga tayyor bo'lgan aks ettiruvchi amaliyotchilar bo'lishi kerak. Ular doimo o'zlarining o'qituvchilik amaliyotini yaxshilashga intilishlari va o'z kasblarida mukammallikka intilishlari kerak. Bu o'sish tafakkurini va umrbod ta'limga sodiqlikni talab qiladi.

Xulosa qilib aytish mumkinki, O'zbekiston tarixi fanini o'qitishda o'qituvchisining shaxsiy sifatlari va kasbiy kompetentligiga qo'yilgan talablar, o'quvchilarning tarixiy bilim va malakalarini oshirishda asosiy muhimlikka ega. O'qituvchilarga kasbiy kompetentsiya bo'yicha qo'yilayotgan talablar yuqori. O'quvchilarning ehtiyojlarini samarali qondirish va ijobiy ta'lim muhitini yaratish uchun o'qituvchilar bir qator ko'nikma va fazilatlariga ega bo'lishi kerak. O'qituvchilarning doimiy ravishda mukammallikka intilishlari hamda o'zlarining pedagogik amaliyotini oshirish uchun kasbiy rivojlanish bilan shug'ullanishlari muhimdir. Ushbu talablarga javob beradigan o'qituvchilar o'z o'quvchilarining hayotiga doimiy ta'sir ko'rsatishi butun ta'lim tizimining muvaffaqiyatiga hissa qo'shishi mumkin. Bu qator talablar, o'qituvchilar va ta'lim muassasalariga yo'l ko'rsatish maqsadida, o'zbekiston tarixi fanini o'rganish hamda o'qitish jarayonini optimallashtirish uchun fikr-mulohazalar, ilmiy tadqiqotlar va o'zlashtirish usullari bo'yicha yuqori sifatli kasblarga ega bo'lishga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Turdiboyev, B. X. (2022). Tarixiy jarayonlarni ijtimoiy– falsafiy bilishning ilmiy tahlili. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, (11), 742-749.
2. Raxmanov, Abdimalik (2022). Sharq RENESSANSI davri gumanizmining gnoseologik va ontologik asoslari. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2 (10), 668-674.
3. F.A.Normatova, Yoshlarda tarixiy ongni shakllantirishning dolzarb masalalari. "Texnika va texnologiya fanlar sohasining innovatsion masalalari" mavzusidagi xalqaro-ilmiy texnik anjuman matereallari konferensiya. Termiz 2020 yil.
4. F.A.Normatova, Tarix fanini o'qitishda samarali interaktiv metodlardan foydalanishning ahamiyati. *Oriental Renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*. 3(6), June, 2023.
5. F.R.Safarov, Tarix fanini o'qitishda pedagogik texnologiyalarning roli. *Oriental Renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*. 2022.